

Verspreiding van Grote Zilverreigers in Groningen

Jeroen Nienhuis

Grote Zilverreigers *Casmerodius albus* maken 's nachts gebruik van gemeenschappelijke slaappleatsen. Overdag spreiden ze zich als een olievlek uit over een gebied rondom de nachtelijke verblijfplaatsen. Hoe groot de actieradius van deze sierlijke vogels is, is onbekend. Ervaringen in West-Nederland laten zien dat Grote Zilverreigers kunnen foerageren tot in elk geval 15 kilometer rondom de slaappleats (John van Dort pers. med.).

Methode

Grote Zilverreigers verblijven overdag vaak in sloten en langs waterranden. Hierdoor worden bij tellingen vrij veel vogels gemist (John van Dort pers. med., eigen waarnemingen). Bovendien zitten de vogels overdag in een groot gebied rondom een slaappleats, met lage dichtheden tot gevolg. Het organiseren van gebiedsdekkende tellingen overdag is hierdoor nauwelijks mogelijk. Om toch een goed beeld te krijgen, kunnen losse waarnemingen worden gebruikt. Verreweg de meeste waarnemingen in de provincie Groningen zijn afkomstig uit de periode vanaf 2000. Daarom zijn alleen waarnemingen verzameld die in of na dit jaar zijn gedaan. Er zijn waarnemingen verwerkt tot en met de zomer van 2006. Verder is alleen gebruikgemaakt van meldingen van vogels waarvan het kilometerhok van de waarnemingsplaats bekend is of van meldingen waarvan met grote zekerheid de plaats van de waarneming bepaald kan worden. Door het verzamelen van losse meldingen, zoals voor dit onderzoek, is het beeld van de verspreiding verre van volledig. Dit komt doordat vogelaars niet overal komen waar Grote Zilverreigers zitten en omdat niet specifiek op de reigers wordt gelet. Er is voor gekozen om een overzicht

te maken van alle kilometerhokken waar Grote Zilverreigers zijn gezien. Door alle waarnemingen van de afgelopen jaren op een hoop te gooien is het verspreidingsbeeld aanmerkelijk vollediger dan de verspreiding in kortere perioden. Deze bijdrage gaat over de Grote Zilverreigers die in de provincie Groningen overnachten. Omdat de actieradius van de reigers groot is, zijn waarnemingen verzameld tot een maximale afstand van ongeveer 15 kilometer buiten de provinciegrens.

Voor een eerste overzicht van de kilometerhokken waar Grote Zilverreigers zijn gezien, zijn waarnemingen van diverse websites gebruikt (avifaunagroningen.nl, lauwersmeer.com en waarneming.nl) en is het archief van het Bijzondere Soorten Project (BSP) van SOVON geraadpleegd. Ter aanvulling op de gevonden gegevens is een aantal vogelaars gevraagd naar aanvullende waarnemingen. Om het aantal waarnemingen nog verder te verhogen is een oproep geplaatst op de website van Avifauna Groningen.

Resultaten Verspreiding

In totaal zijn waarnemingen gevonden uit 347 kilometerhokken. In 28 van deze hok-

Grote Zilverreiger – Lauwersmeer – 21 juli 2006

ken (8%) zijn uitsluitend overvliegende vogels waargenomen (figuur 1). De plaatsen waar Grote Zilverreigers zijn gezien liggen niet willekeurig over het werkgebied verspreid. Met name in het oosten en zuid-oosten van de provincie Groningen (Veenkoloniën, Oldambt, Gorecht, Duurswold) en in de omgeving van het Lauwersmeer zijn op veel plekken zilverreigers waargenomen. Daarbuiten zijn vooral vogels gezien in de Drentse Veenkoloniën en langs de noordkust (Noordpolder). Wanneer meer in detail wordt gekeken, blijkt er een aantal gebieden te zijn waar de waarnemingen sterk zijn geclusterd. Dit is onder andere het geval in de Veenhuizerstukken, het Zuidlaardermeergebied en De Blauwe Stad. De grote slaapplekken in deze drie gebieden spelen hierbij uiteraard een belangrijke rol. Tevens zijn dit gebieden waar op vogelgebied veel te zien is en waar dus regelmatig vogelaars komen. Hierdoor kan een vertekend beeld ontstaan van het voorkomen van de witte reigers.

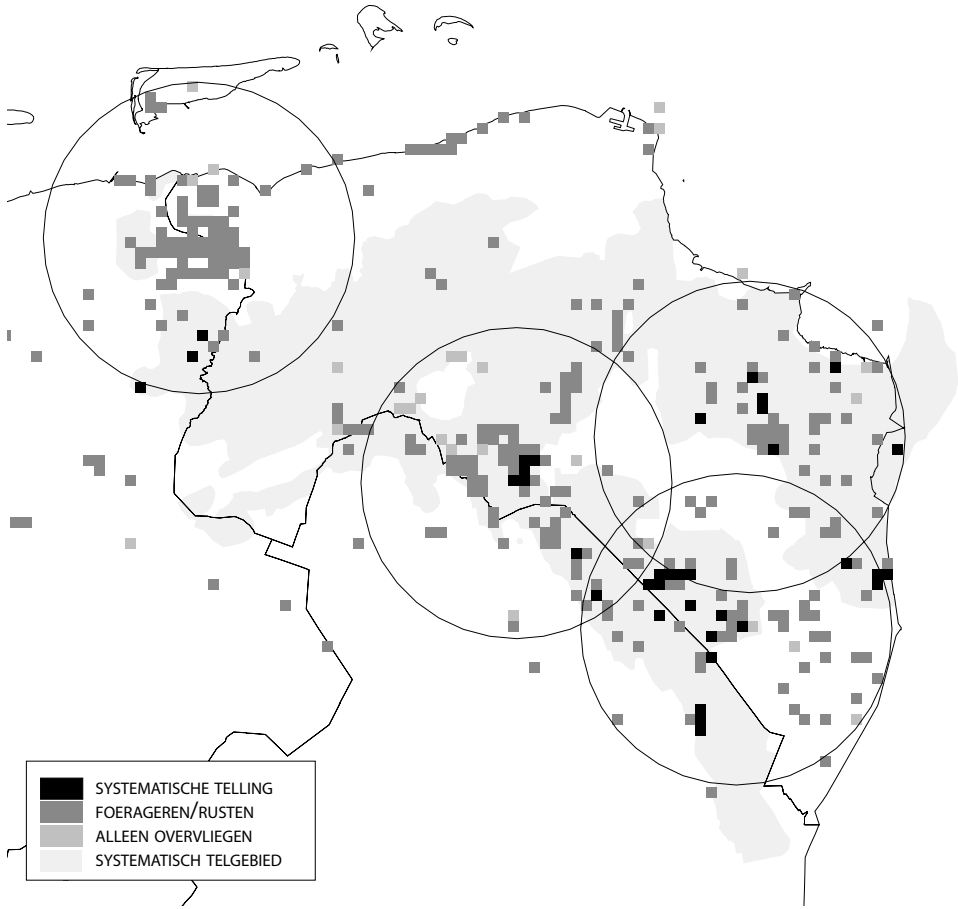
Sinds 2000 wordt er jaarlijks in maart een groot deel van de provincie Groningen en directe omgeving eenmalig en systematisch afgereden (figuur 1). Alle Grote Zilverreigers die waargenomen zijn tijdens deze rondes

zijn opgeschreven. Binnen het onderzochte gebied is de waarnemingsinspanning vergelijkbaar. De verspreiding van de systematisch genoteerde waarnemingen komt goed overeen met de verspreiding van de losse waarnemingen. Het grootste verschil is te zien in het Gorecht en in Duurswold. Het aantal kilometerhokken met waarnemingen tijdens de systematische telling is hier laag vergeleken met de losse meldingen. Mogelijk heeft dit te maken met het kleine aantal zilverreigers dat in maart in deze regio's overnacht.

Actieradius

In Groningen liggen vier grote slaapplekken (gebiedsmaxima van minimaal 10 vogels). De Veenhuizerstukken is met een maximum van 91 overnachtende vogels de belangrijkste locatie (tabel 1). In de Oostpolder en de Midwolderplas slapen elk maximaal ongeveer 20 vogels. Van de vierde slaapplek, het Lauwersmeer, is niet bekend hoeveel Grote Zilverreigers er overnachten.

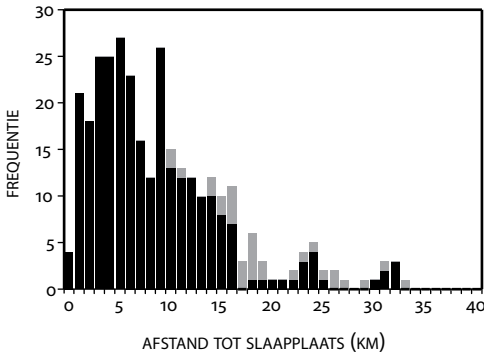
Van alle kilometerhokken met waarnemingen van foeragerende of rustende vogels is de afstand tot de dichtstbijzijnde grote slaapplek berekend (figuur 2). Hiervoor is gebruik gemaakt van de middelpunten van

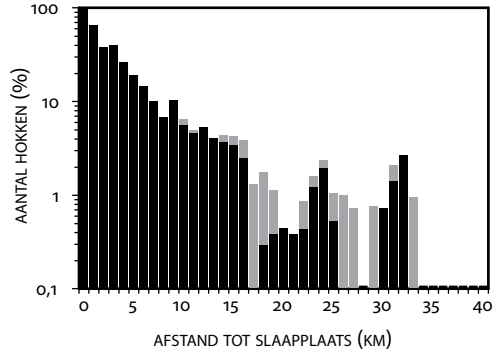
Figuur 1. Kilometerhokken waar vanaf 2000 waarnemingen van Grote Zilverreigers zijn gedaan (alleen overdag). Het lichtgrijze vlak geeft het systematisch getelde gebied aan. De cirkels geven een straal aan van 15 kilometer rondom de grote slaapplekken.

de kilometerhokken. In alle vier kilometerhokken waarin de grote slaapplekken liggen, zijn overdag Grote Zilverreigers gezien. In totaal 21 hokken met waarnemingen lagen één kilometer van een slaapplek. Naarmate de afstand tot de slaapplek toeneemt, neemt het aantal hokken met waarnemingen toe tot een maximum van 27 op vijf kilometer van de dichtstbijzijnde slaapplek. Bij afstanden groter dan vijf kilometer neemt het aantal waarnemingen geleidelijk af tot nul op 34 kilometer. Als de afstand tot een slaapplek toeneemt, neemt ook de oppervlakte van het gebied waar de vogels kunnen zitten toe. Zo zijn er

in Groningen maar vier kilometerhokken die op een afstand van nul kilometer van een slaapplek liggen. Dit aantal neemt snel toe tot gemiddeld 250 hokken tussen negen en 24 kilometer van de dichtstbijzijnde slaapplek. Daarna neemt het aantal weer af. Om hiermee rekening te houden zijn de frequenties uit figuur 2 gedeeld door het totale aantal kilometerhokken dat op de bijbehorende afstand tot de slaapplekken ligt. In figuur 3 staat het resultaat van deze berekening. In alle kilometerhokken waarin de grote slaapplekken liggen, zijn zilverreigers gezien (100%). Dit percentage neemt snel af met de toenemende afstand tot de

Figuur 2. Frequentieverdeling van de afstand tussen de plek van waarneming en de dichtstbijzijnde slaapplaats. Grijs staven geven de waarnemingen aan in de omgeving van Leekstermeer, Schildmeer en Noordpolder.

Figuur 3. Als figuur 2, maar nu uitgezet als percentage van het totale aantal kilometerhokken waar de vogels kunnen zitten.

Slaapplaats	Maximum
Veenhuizerstukken	91
Lauwersmeer	?
Midwolderplas	18
Oostpolder, Zuidlaardermeergebied	23

Tabel 1. Maximum aantal overnachtende Grote Zilverreigers op de vier grote slaapplaatsen in Groningen (bronnen: John van Dort, André Boven, eigen waarnemingen).

slaapplaats. Op een afstand van zeven kilometer van een slaapplaats worden in 10 procent van de hokken Grote Zilverreigers gezien. Deze afname gaat door tot een afstand van 21 kilometer tot de dichtstbijzijnde grote slaapplaats. Op nog grotere afstanden zijn er piekjes rond 24 en 32 kilometer.

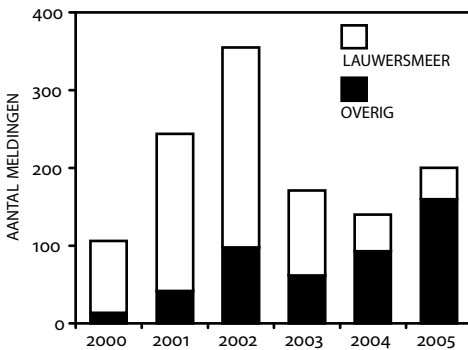
Discussie

Het gebruik van losse waarnemingen voor analyses kan een vertekend beeld opleveren. Een bekend fenomeen is de afnemende bereidwilligheid om waarnemingen door te geven naarmate een vogel algemener wordt. Om na te gaan of hiervan ook bij Grote

Zilverreigers sprake is, is meer in detail gekeken naar de waarnemingen op een van de belangrijkste bronnen van informatie: de website van Avifauna Groningen. Het grootste deel van alle hier doorgegeven waarnemingen is afkomstig uit het Lauwersmeer (61%). Na een aanvankelijke toename neemt recent het aantal waarnemingen in dit populaire vogelkijkgebied gebied af. Iets wat niet overeenkomt met de werkelijke aantalsontwikkeling op basis van de maandelijkse tellingen. Waarschijnlijk wordt de reiger steeds meer als een normale verschijning gezien en daarom minder doorgegeven. Buiten het Lauwersmeer

neemt het aantal waarnemingen nog steeds toe. Zo is bijvoorbeeld het aantal reigers tijdens de systematische tellingen in maart toegenomen van nul in 2000 tot 21 in 2006. Het kan zijn dat het steeds populairder worden van het melden van waarnemingen via websites een deel van de toename uit figuur 4 verklaart. Mogelijk speelt lokaal dezelfde 'waarnemersmoetheid' als in het Lauwersmeer. Het gebruik van locaties met waarnemingen, zoals in deze studie, in plaats van de waarnemingen zelf geeft waarschijnlijk een minder vertekend beeld van de verspreiding.

De dichtheid aan kilometerhokken met waarnemingen is het hoogst in de buurt van de grote slaapplaatsen. Hoe groter de afstand tot een slaapplaats hoe kleiner de kans om een zilvereiger waar te nemen af. Het is lastig te zeggen wat de maximum afstand is waarover Grote Zilverreigers naar een slaapplaats vliegen. Op basis van figuur 3 lijkt 15 tot 20 kilometer aanneemelijk, hoewel het aantal vogels dat zulke afstanden aflegt beperkt zal zijn. Een deel van de vogels dat slaapt op grote afstand van de grote slaapplaats kan overnachten op een kleine slaapplaats. De clusters van

Figuur 4. Het aantal meldingen van Grote Zilverreigers (bron: avifaunagroningen.nl). De waarnemingen binnen en buiten het Lauwersmeer zijn apart weergegeven.

Slaapplaats	Frequentie	Maximum	Bron
Friescheveen (Dr.)	incidenteel	3	eigen waarnemingen
Foxholstermeer	incidenteel?	2	eigen waarnemingen
Hondshalstermeer	mogelijk		avifaunagroningen.nl
Lettelberterpetten	incidenteel?	5	avifaunagroningen.nl
Loosterveen	mogelijk		Leon Luijten
Noordkust	waarschijnlijk		deze studie
Schildmeer	mogelijk		deze studie
Winsumerdiep, Winsum	eenmalig?	1	avifaunagroningen.nl

Tabel 2. Overzicht van (mogelijke) kleine slaapplaatsen van Grote Zilverreigers in Groningen.

waarnemingsplaatsen in de omgeving van het Leekstermeer, het Schildmeer en langs de Noordkust duiden op de aanwezigheid van een slaappleaats. De waarnemingen uit deze drie gebieden zijn herkenbaar aangegeven in de figuren 2 en 3. Wanneer rekening wordt gehouden met de ligging van kleine slaappleaatsen in deze gebieden, lijkt de actieradius van Grote Zilverreigers minimaal 16 kilometer te zijn. De vogels die verder van de grote slaappleaatsen foerageren, slapen waarschijnlijk op andere kleine slaappleaatsen. In elk geval is van het Leekstermeer een slaappleaats bekend die incidenteel gebruikt wordt. Gezien het grote aantal waarnemingen langs de Noordkust en de grote afstand tot de dichtstbijzijnde slaappleaats (Lauwersmeer, circa 24 km) zal ook hier een slaappleaats in de buurt liggen. Mogelijk geldt hetzelfde voor de omgeving van het Schildmeer. Ook van andere plaatsen zijn slaappleaatsen bekend of aannemelijk (tabel 2). In de meeste gevallen zal het

om lage aantallen gaan (maximaal negen), in een enkel geval mogelijk om grotere aantallen (Noordkust, Schildmeer).

Dankwoord

Los van de waarnemingen die op de verschillende websites zijn gemeld, zijn meldingen ontvangen van Wim Bergman, Egbert Boekema, André Boven, Hans van Ham, Bert Jongeling, Leon Luijten, Dietrich Meijer, Jeroen Nienhuis, Simone van der Sijs, Harold Steendam, Meile Tamminga, Theo van der Veen en Peter Volten. Zij worden allen bedankt voor hun bijdrage aan dit overzicht. Joke Poel voorzag een eerdere versie van deze bijdrage van commentaar.

Jeroen Nienhuis

Grote Zilverreiger – Lauwersmeer – 21 juli 2006

